

VAŽNOST REVIZIJE KAO POKAZATELJA KVALITETE FINANCIJSKIH IZVJEŠTAJA

mr.sc. **Željko Tintor**, Retra d.o.o. za reviziju i poslovno savjetovanje
Lastovska 6, Zagreb, Hrvatska
Telefon: +385 91 6159 292, e-mail: retra@zg.htnet.hr

SAŽETAK

Brzi razvoj tržišta i njegova globalizacija zahtjeva od poduzetnika pravovremene i ispravne poslovne odluke. Rizik takovih odluka ne dopušta njihovo donošenje temeljeno samo na intuiciji, već zahtjeva pouzdane i vjerodostojne informacije. U tom je kontekstu naročito značajna uloga poduzetničkog računovodstva koje, koristeći suvremena tehnološka dostignuća, prikuplja informacije o poslovnim događajima, klasificira ih i obrađuje sukladno propisima i računovodstvenim standardima te pretvara u vlastite informacije koje će omogućiti donošenje poslovnih odluka. Vrste, forma i sadržaj takvih informacija su različiti, ali posebno značajno mjesto i uloga pripadaju financijskim izvještajima kao nositeljima računovodstvenih informacija. Kvalitetne poslovne odluke moguće je donijeti tek nakon pribavljanja takvih informacija i analiza stanja i rezultata poslovanja sadržanih u financijskim izvještajima. Da bi informacije sadržane u financijskim izvještajima bile upotrebljive, one moraju biti kvalitetne i pouzdane, što znači da moraju biti relevantne, dokazive, objektivne i realne. Kvaliteta financijskih izvještaja podrazumijeva da je procesuiranje poslovnih događaja i sastavljanje financijskih izvještaja utemeljeno na dosljednoj primjeni zakonskih propisa i usvojenih računovodstvenih standarda i metoda njihove pripreme. Pouzdanost financijskih izvještaja podrazumijeva da u financijskim izvještajima nema stanja ili rezultata poslovanja koja ne odgovaraju stvarnom stanju i rezultatima poslovanja, mjereno primjenjivim zakonskim okvirima i računovodstvenim standardima, a bez neutemeljenih iskaza stanja i rezultata poslovanja. Kvaliteta i pouzdanost financijskih izvještaja osigurava se revizijom. Revizija financijskih izvještaja od neovisnih stručnjaka, nužnost je u uvjetima tržišnog gospodarstva, kako za vlasnike kapitala poslovnog subjekta, tako i za njihove poslovne partnere, državne institucije, banke i dr. Ovim radom, koristeći financijski izvještaje odabranog poduzeća, daje se prikaz najčešćih odstupanja u odnosu na stvarno stanja i rezultate poslovanja, zbog kojih ta financijska izvješća nemaju potrebnu kvalitetu i pouzdanost. Primjenom odgovarajućih revizijskih postupaka i metoda, takva su odstupanja detektirana i usklađena sa stvarnim stanjem, a usporedbom financijskih izvještaja prije i poslije revizije prikazane su promjene kojima su osigurani kvaliteta i pouzdanost financijskih izvještaja, poduzetnicima za donošenje poslovnih odluka i drugim korisnicima tih izvještaja.

Ključne riječi: kvaliteta financijskih izvještaja; revizija financijskih izvještaja; revizijski postupci i metode; pouzdanost financijskih izvještaja

1. UVOD

Financijski su izvještaji strukturirani prikaz financijskog položaja i financijske uspješnosti subjekta. „*Cilj je financijskih izvještaja opće namjene pružiti informacije o financijskom stanju, financijskoj uspješnosti i novčanim tokovima poslovnog subjekta koje su korisne širokom krugu korisnika u donošenju ekonomskih odluka*“ (MRS 1. t.9., NN 136/09, 8/09,18/10). Temeljni financijski izvještaji koji nam pružaju te informacije su: bilanca, račun dobiti i gubitka, izvještaj o novčanom toku, izvještaj o promjeni glavnice i bilješke uz financijske izvještaje.

Bilanca pruža podatke o stanju imovine, kapitala i obveza na određeni dan, najčešće je to na zadnji kalendarski dan u poslovnoj godini. Izgled bilance, shema i struktura bilančnih pozicija propisani su zakonom i usklađeni s regulativom Europske unije. Za razliku od bilance, svrha računa dobiti i gubitka jest prikazati rezultate (uspješnost) poslovanja u određenom razdoblju, odnosno prihode i rashode od poslovnih i financijskih aktivnosti i aktivnosti s povezanim subjektima, najčešće je to kalendarska poslovna godina. Izvještaj o novčanim tokovima prikazuje primitke i izdatke novca i novčanih ekvivalenata, kao primitke i izdatke od poslovnih, financijskih i investicijskih aktivnosti. Izvještaj o promjenama kapitala (glavnice) prikazuje povećanje ili smanjenje kapitala koje se dogodilo u promatranom razdoblju i to promjene nastale po svim dijelovima kapitala: kapital, rezerve, zadržana dobit i dobit tekućeg razdoblja, a ne samo po osnovi uplata i isplata vlasnika. Bilješke čine sastavni dio financijskih izvještaja, a uz prikaz računovodstvenih politika sadrže dopunsku prezentaciju, objašnjenja i razradu podataka iz bilance, računa dobiti i gubitka, izvještaja o novčanim tokovima i izvještaja o promjenama kapitala. Izgled, shema i struktura financijskih izvještaja sukladno zakonu propisani su Pravilnikom o strukturi i sadržaju godišnjih financijskih izvještaja, pa upućujemo na njihovo izravno korištenje.

Prema tome, realne i objektivne računovodstvene informacije iz financijskih izvještaja nužna su pretpostavka za poslovno odlučivanje menadžera, vlasnika i drugih zainteresiranih skupina, a međunarodni računovodstveni standardi polaze od pretpostavke da financijski izvještaji realno i objektivno prikazuju financijsko stanje, financijsku uspješnost i novčane tokove subjekta. Ovakva situacija s isticanjem realnosti i objektivnosti računovodstvenih i financijskih informacija ukazuje na važnost eksterne revizije, kojoj je osnovan funkcija, *korisnicima financijskih izvještaja pružiti razumno uvjerenje da u revidiranim financijskim izvještajima nema značajnih pogrešaka i propusta* (William F. Messier Jr., 2000., str.4.).

Cilj je rada primjenom revizijskih postupaka detektirati, prikazati i otkloniti odstupanja od stvarnog financijskog stanja i rezultata poslovanja poduzetnika, a koja su u financijskim izvještajima nastala zbog računovodstvenih manipulacija. **Temeljne hipoteze su:** (a) financijski izvještaji moraju prezentirati stvarno financijsko stanje i rezultate poslovanja, (b) financijski izvještaji moraju biti utemeljeni na relevantnim zakonskim propisima i standardima i (c) revizijom se trebaju eliminirati pogreške i manipulacije i osigurati kvaliteta financijskih izvještaja s prikazom stvarnog financijskog stanja i poslovanja poduzetnika. **Metode istraživanja** obuhvaćaju prikupljanje, analiziranje i sumiranje te komparaciju podataka. Tijekom istraživanja korišteni su sekundarni podaci računovodstva i financijski izvještaji odabranog poduzeća, a potom su autorovim revizijskim postupcima analize i komparacije provedena istraživanja radi utvrđivanja odstupanja prikazanog stanja u financijskim izvje-

štajima u odnosu na stvarno financijsko stanje i rezultate poslovanja. Dobiveni rezultati su sumirani i prezentirani u tablicama u radu, s prigodnim komentarima.

2. OPĆENITO O REVIZIJI

Pojam revizije različiti autori i institucije definiraju na različite načine (Grupa autora, redaktor Žager, L., 2012: 51.). Međutim, za ovu svrhu skloni smo koristiti definiciju iz zakona o reviziji, prema kojem revizija financijskih izvještaja je provjera i ocjenjivanje financijskih izvještaja te podataka i metoda korištenih prilikom njihova sastavljanja i na temelju toga, davanje neovisnog stručnog mišljenja o tome prikazuju li financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja te novčanih tokova u skladu s primjenjivim okvirom financijskog izvještavanja, ili, ako je to primjenjivo, jesu li financijski izvještaji u skladu s propisima. (Zakon o reviziji, 2017., NN RH 127, čl.4. st.2.)

2.1. Institucionalni okvir revizije

Obavljanje revizijske prakse regulirano je *Zakonom o reviziji* (NN RH 127/17.) koji regulira pitanja obavljanja usluga eksterne revizije, osobe ovlaštene za obavljanje revizije, uvjete za obavljanje revizije i druga pitanja za obavljanje revizije uključivo i pitanje javnog nadzora nad osobama ovlaštenim za obavljanje revizije, *Međunarodnim revizijskim standardima* (MRevS, 2010., NN, 49.), koji obuhvaćaju opći okvir, standarde i smjernice za obavljanje revizijskih usluga, *Zakonom o računovodstvu* (NN RH 78/15.,134/15.,120/16. I 116/18.) kojim su određeni gospodarski subjekti obveznici revizije financijskih izvještaja te *Kodeksom profesionalne etike revizora* (NN RH 3/19.) koji sadrži tumačenja etičkih okvira načela profesionalnog ponašanja i pravila ponašanja revizora, pri čemu je naglasak na stručnosti, kompetentnosti i neovisnost revizora u sveukupnom revizijskom procesu.

2.2. Općeprihvaćeni revizijski standardi

Obavljanje revizijske profesije, unutar navedenih institucionalnih okvira, temelji se na *općeprihvaćenim revizijskim standardima* (Grupa autora, redaktor Žager, L., 2008., str.141) koji obuhvaćaju: (a) opće standarde, (b) standarde obavljanja revizije i (c) standardi izvješćivanja te *Uputama za primjenu revizijskih standarda*.

Općim standardima su posvećene revizoru i obuhvaćaju temeljne pretpostavke obavljanja poslova revizije: stručnost revizora, nezavisnost revizora i dužnu stručnu pažnju koju mora posvetiti pri obavljanju revizije. *Standardi obavljanja revizije* obuhvaćaju upute za provedbu postupka revizije: planiranje revizije, interne kontrole i pribavljanje dokaza što uključuje razne vrste pribavljanja i formiranja dokaza sadržanih u revizijskoj dokumentaciji koja je osnova za izražavanje nepristranog mišljenja revizora. *Standardima izvješćivanja* regulirana je problematika izvješćivanja o provedenoj reviziji financijskih izvještaja: usklađenost s općeprihvaćenim računovodstvenim načelima, dosljednost u primjeni računovodstvenih načela, odgovarajuće objavljivanje i izražavanje revizorova mišljenja. *Upute za primjenu revizijskih standarda* prateća je regulativa kojom se primjena detaljno pojašnjava i prilagođava novonastalim promjenama.

2.3. Proces obavljanja revizije

Polazeći od općeprihvaćenih revizijskih standarda, cjelokupni proces obavljanja revizije financijskih izvještaja koju provodi eksterni revizor, uključuje slijedeće temeljne postupke revizije: (a) preuzimanje obveze revizije, (b) upoznavanje poslovanja klijenta i planiranje postupaka revizije, (c) upoznavanje i ocjena sustava internih kontrola, (d) procjena značajnosti i revizijskih rizika, (e) prikupljanje revizijskih dokaza, (f) kompletiranje dokaza i formiranje radne dokumentacije, (g) formiranje mišljenja o realnosti i objektivnosti financijskih izvještaja i (h) sastavljanje revizorova izvješća.

Planiranje revizije je početna faza obavljanja revizijskih postupaka. Pri tome je od posebne važnosti procjena značajnosti, odnosno visine pogrešnog iskazivanja materijalno značajnog za financijske izvještaje te procjena revizijskog rizika odnosno mogućnosti postojanja materijalno značajnih pogrešaka u financijskim izvještajima unatoč obavljenim revizorskim procedurama. *Koncept materijalnog značaja povezano s problematikom revizijskog rizika predstavlja jedan od najvažnijih, a ujedno i najtežih elemenata u revizijskoj profesiji. Izražavanje mišljenja o financijskim izvještajima kao krajnji cilj revizijskog postupka temelji se na poštivanju načela materijalnog značaja, stupnju revizijskog rizika i povezano s time u određivanju obujma, načina i vremena provjere podataka iskazanih u financijskim izvještajima* (Brekalo, 2007., str.62.). Zato da bi revizija financijskih izvještaja istovremeno bila sveobuhvatna i racionalna, potrebno ju je planirati na način da su u svim fazama uvažava kriterij materijalnog značaja, a uzorkovanjem obavi provjera i velikog broja poslovnih događaja stavaka manjeg značaja.

2.4. Vrste revizije

Razlikujemo mnoge vrste revizija, ali se općenito mogu svrstati u tri skupine: (a) *revizija financijskih izvještaja* čija je svrha utvrditi jesu li sveukupni financijski izvještaji objavljeni u skladu s kriterijima iz primjenjivih okvira, (b) *revizija podudarnosti* svrha koje je utvrditi razinu usklađenosti s određenim pravilima, ugovorima, propisima i sl., i (c) *revizija poslovanja* koja podrazumijeva sustavan uvid u cjelokupno poslovanje poduzeća ili nekog njegovog dijela s aspekta učinkovitosti korištenja resursa. Predmet ovog rada jest provjera financijskih informacija eksternom revizijom financijskih izvještaja.

2.5. Vrste revizora

Prema subjektu koji obavlja reviziju razlikuju se: (a) *komercijalni revizori* gdje vanjski neovisni revizor obavlja reviziju financijskih izvještaja trgovačkih društava, kao i ostalih organizacija, (b) *interni revizor* kojeg je kao vlastitog zaposlenika angažiralo poduzeće ili neka druga organizacija, koji mora ispunjavati uvjete kao eksterni revizor, može pomagati eksternim revizorima u reviziji financijskih izvještaja, ali mu je primarna zadaća revizija podudarnosti i revizija poslovanja i procjena učinkovitosti resursa, i (c) *državni revizori* koje zapošljavaju odgovarajuće državne institucije sa ciljem da obavljaju reviziju financijskih izvještaja i poslovanja državnih organa i institucija. Predmet našeg razmatranja jest aktivnost komercijalne revizije u provjeri financijskih izvještaja poduzetnika, a koju provode eksterni revizori.

3. REVIZIJA I PROVJERA FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA

Primarni cilj komercijalne (eksterne) revizije jest osigurati da financijski izvještaji u svim značajnim odrednicama prikazuju istinit i fer prikaz financijskog položaja i uspješnosti poslovanja poduzetnika. Da bi se to osiguralo, revizijskim postupcima obavlja se: (a) *provjera postojanja i funkcioniranja sustava internih kontrola*, (b) *provjera računovodstvenog procesuiranja poslovnih događaja*, kako bi se utvrdile mogućnosti nastanka pogrešaka ili računovodstvenih manipulacija i (c) *provjera postupaka izrade financijskih izvještaja*, kako bi se utvrdilo jesu li pri sastavljanju financijskih izvještaja poštivani propisi i pravila struke, odnosno jesu li pozicije iz glavne knjige ispravno razvrstane, grupirane i prikazane na odgovarajućim pozicijama financijskih izvještaja. U ovom radu revizijski postupci su usmjereni na osiguranje kvalitete financijskih informacija o stanju i rezultatima poslovanja sadržanih u bilanci i računu dobiti i gubitka, a istraživanje na prikaz računovodstvenih manipulacija i najčešća odstupanja od stvarnog stanja i rezultata poslovanja nastalih pogreškom i/ili računovodstvenim manipulacijama. Međutim, računovodstvene manipulacije podrazumijevaju poticaje i motive za manipulacijama u financijskim izvještajima pa su predmet našeg istraživanja i poticaji i motivi za računovodstvene manipulacije.

3.1. Računovodstvene manipulacije

Pojam računovodstvenih manipulacija obično podrazumijeva računovodstvene postupke koji rezultiraju značajnim pogreškama ili prijevarama u financijskim izvještajima. Za potrebe ovog istraživanja izdvojit ćemo dvije definicije prema međunarodnim standardima. Prema Međunarodnim standardima financijskog izvještavanja, *izostavljanje ili pogrešno prikazivanje stavki je značajno ako one mogu, pojedinačno ili skupno, utjecati na ekonomske odluke koje korisnici donose na osnovi financijskih izvještaja. Značajnost ovisi o veličini i vrsti izostavljenog ili pogrešno prikazanog, a koje se prosuđuje u postojećim okolnostima* (MRS 8. t.5., NN RH 136/09, 8/09,18/10). Također, prema Međunarodnim revizijskim standardima *pogrešno prikazivanje u financijskim izvještajima može proizaći zbog prijave ili pogreške, s tim da se pogreška odnosi na nenamjerne pogreške ili izostavljanja u financijskim izvještajima, a prijave na namjernu radnju s ciljem stjecanja nepravednih ili nezakonitih prednosti* (MRevS 240., NN RH 49/2010.). Sučeljavanjem ovih dvaju definicija možemo zaključiti: (a) da pogreške mogu nastati zbog neznanja, nedostatka informacija ili s namjerom u kom slučaju je riječ o prijevarama, (b) da manipulacije mogu nastati u vezi s priznavanjem, mjerenjem, prezentiranjem i objavljivanjem financijskih izvještaja, (c) da razlikovanje pogreške od prijave čini namjera i (d) pogreška u financijskim izvještajima je značajna ako utječe na presudbe donosioca odluka.

3.2. Poticaji i motivi računovodstvenih manipulacija

Računovodstvene manipulacije nisu same sebi svrha. Uvijek postoje poticaji i motivi zbog kojih menadžment koji je odgovoran za financijska izvješća poduzima mjere koje rezultiraju računovodstvenim manipulacijama u financijskim izvještajima. Sasvim općenito poticaji za prijevorno financijsko izvještavanje mogu biti: (a) upravljačke strukture imaju pritisak koji motivira na prijevorne radnje, (b) izostanak internih kontrola odnosno mogućnost

njihova zaobilaženja, (c) osobni interesi upravljačkih struktura i (d) prikriivanje stvarnog stanja. Pritisci na upravljačke strukture mogu nastati izvana ali i unutar poduzeća, zbog neostvarivanja planiranih rezultata, zbog stimulacija, zbog odnosa prema partnerima naročito finansijskim institucijama i sl. za revizora je posebno važno pitanje postojanja internih kontrola, njihova statusa i mogućnosti zaobilaženja, jer to povećava rizik ne otkriivanja prijevernih radnji s značajnim utjecajem na finansijska izvješća.

Kada je riječ o motivima, kod dioničkih društava čije dionice kotiraju na tržištu vrijednosnih papira najčešće su to motivi povezani s tržištem kapitala, jer u ovisnosti od stanja i rezultata poslovanja zavisi kretanje cijena dionica. Kod onih koji to nisu, najčešći su motivi povezani s ugovornim poticajima menadžmentu za ostvarene rezultate poslovanja prikazivanjem veće dobiti od stvarne. Značajni su i motivi s regulatornim poticajima gdje se manipulacijama nastoji smanjiti tekući rezultat radi manjih poreznih obveza ili pak korištenja državnih poticaja, subvencija i sl. *Najčešći razlozi računovodstvenih manipulacija su: (a) smanjenje fiskalnih obveza gdje je cilj lošijim rezultatom smanjiti porezne obveze, (b) težnja za što jeftinijim povećanjem kapitala gdje je cilj prikazivanjem manje zaduženosti i ishoditi povoljnije uvjete kreditiranja, (c) izbjegavanje kršenja ugovora s vjerovnicima, gdje je cilj prikazivanje stanja unutar ugovorenih okvira kako bi se izbjegla nepovoljnija promjena ugovorenihi uvjeta kreditiranja, (d) povećanje bogatstva menadžmenta gdje je cilj variranjem iskazane dobiti osigurati bonus participacije* (Gulin, Perčević, 2013.).

3.3. Najčešći oblici računovodstvenih manipulacija

Na vrste i oblike računovodstvenih manipulacija koje se koriste za prijeverno finansijsko izvješćavanje u značajnoj mjeru utječu pravni status poduzetnika, razvojna strategija i poslovni ciljevi poduzetnika, te djelatnost i vlasnička struktura. Primjerice, poduzetnici čiji vrijednosni papiri kotiraju na burzi u pravilu se koriste računovodstvenim manipulacijama koje prikazuju stanje i rezultate poslovanja boljim od stvarnog. S druge strane, manje kompanije koriste manipulacije koje prikazuju stanje i rezultate poslovanja lošijim od stvarnih rezultata.

Najčešći pojavni oblici računovodstvenih manipulacija koje se koriste za prijeverno finansijsko izvješćavanje su:

1. Manipulacije rashodima.
2. Manipulacije prihodima.
3. Stvaranje nerealne aktive.
4. Stvaranje nerealne pasive.
5. Akvizicije.

Većina navedenih pojavnih oblika računovodstvenih manipulacija, ovisno o željenom cilju, može se koristiti za potrebe stvaranja privida boljeg, ali i lošijeg finansijskog stanja i rezultata poslovanja u odnosu na stvarno stanje i rezultate poslovanja.

3.4. Metode računovodstvenih manipulacija

Izbor metoda kojima menadžment manipulira financijskim izvještajima ovisi o različitim čimbenicima. Međutim, temeljni kriterij čine ciljevi poduzetnika. Prema željenim ciljevima metode manipuliranja financijskim izvještajima usmjerene su najčešće na: (a) kratkoročno povećanje ili smanjenje profita i (b) jačanje bilance i poboljšanje njezine strukture. U oba slučaja ciljevi se postižu izborom odgovarajućih računovodstvenih politika i poslovnim odlukama menadžmenta. Primjerice, na povećanje profita utječe se politikama i odlukama smanjenja troškova i fiktivnim odlukama povećanja prihoda. Suprotno tome smanjenje profita postiže se odgađanjem prihoda za drugo obračunsko razdoblje, manipulacijama s rezervacijama ili vrijednosnim usklađivanjima. Također, nerealna bilančna aktiva i/ili pasiva postiže se kapitalizacijom fiktivnih troškova, pretvaranjem realnih troškova u aktivna vremenska razgraničenja, revalorizacijama, neprikladnim razvrstavanjem obveza i sl.

3.5. Primjeri računovodstvenih manipulacija

U ovom odjeljku ćemo prezentirati nekoliko karakterističnih primjera računovodstvenih manipulacija po skupinama najčešćih oblika računovodstvenih manipulacija, koje rabe mali i srednji poduzetnici koji nisu dionička društva.

1. Manipulacija (troškovima) rashodima

Radi povećanja rashoda s ciljem smanjivanja profita poduzetnik je:

- a) obračunao rezervaciju troškova 700.000,00 kn za otklanjanje kvarova proizvoda u garantnom roku, mada ti troškovi terete dobavljača,
- b) izvršio neutemeljeno vrijednosno usklađivanje zaliha u iznosu 400.000,00 kuna,
- c) krajem godine evidentirao 650.000,00 kuna fiktivnih troškova intelektualnih usluga,
- d) investicijski troškovi 300.000,00 evidentiraju kao tekući troškovi održavanja

Radi smanjenja rashoda s ciljem prijevornog povećanja profita menadžment je:

- e) račune za usluge tekućeg razdoblja 500.000,00 kuna prenio u slijedeće obračunsko razdoblje
- f) odgodio troškove amortizacije 300.000,00 kuna zadržavanjem u pripremi osnovna sredstva koja su aktivirana u obračunskoj godini.

2. Manipulacije prihodima

Radi povećanja prihoda s ciljem prijevornog povećanja profita menadžment je:

- a) krajem godine povezanom društvu fakturirao nepostojeće usluge 900.000,00 kuna,
- b) revalorizaciju dugotrajne imovine 700.000,00 kuna pripisao prihodima,
- c) protupropisno prihodovao dio obveza 500.000,00 kuna.

Radi smanjenja prihoda s ciljem smanjenja profita poduzetnik je:

- d) odgodio fakturiranje usluga najma 1.200.000,00 kuna za sljedeću godinu,

3. Stvaranje nerealne aktive

Kada govorimo o stvaranju nerealne aktive tada to podrazumijeva jačanju aktive, jer svi poduzetnici teže jačanju aktive, kako bi ona upućivala na što veću solventnost poduzetnika. Za stvaranje nerealne aktive menadžment je donio odluku da se:

- a) kapitaliziraju tekući troškovi održavanja 300.000,00 kuna
- b) revalorizira dugotrajna imovina 900.000,00 kuna iznad njene fer vrijednosti

4. Stvaranje nerealne pasive

Stvaranjem nerealne pasive uvijek se teži prijevarnom smanjivanju obveza i promjeni strukture u korist dugoročnih izvora financiranja, kako bi se stvorila što povoljnija slika o likvidnosti i solventnosti poduzetnika. Za stvaranje nerealne pasive menadžment je donio odluku da se:

- a) dio kratkoročnih obveza prema dobavljačima u iznosu 1.500.000,00 kuna neutemeljeno prenese na dugoročne
- b) dio kratkoročnih obveza prema bankama 1.000.000,00 kuna neutemeljeno prekvalificira u dugoročne

5. Akvizicije

Pojam akvizicija u širem smislu obuhvaća razne oblike preuzimanja i/ili pripajanja jednog pravnog subjekta matičnom trgovačkom društvu. Međutim, ovdje ga isključivo koristimo kao specifičan primjer vrlo česte prakse u našem gospodarskom okruženju, gdje matično trgovačko društvo u vlasništvu jedne ili više fizičkih osoba akvizicijom stječe vlasništvo nad svim dionicama ili udjelima drugog trgovačkog društva koje je u vlasništvu istih fizičkih osoba. U pravilu se kupnja udjela realizira po cijeni koja znatno nadilazi vrijednost imovine društva čiji su udjeli otkupljeni, a nerijetko takva društva niti posluju niti osim minimalnog temeljnog kapitala posjeduju bilo kakvu imovinu.

Mada smo ovaj primjer mogli prikazati i u prethodnom poglavlju stvaranja nerealne aktive, jer se vlasništvo nad kupljenim bezvrijednim društvom u matičnom društvu evidentira na poziciji dugotrajna financijska imovina i time stvara nerealna aktiva. Zašto smo ovaj primjer izdvojili kao specifičan. Razlog tome nije dvojbena etičnost poduzetnika, već dvostruka uloga takve akvizicije. Naime, njome se s jedne strane stvara nerealna aktiva, a s druge strane isti vlasnik za prodane udjele bezvrijednog poduzeća *isisava novac* iz matičnog poduzeća te ostvaruje prihode na koje ne plaća nikakve poreze.

3.6. Prikaz manipulacija u računu dobiti i gubitka

Tablica 1. Usporedni prikaz RDG s varijantama nakon revizije

u 000 kn

POZICIJE	RDG	+/-	Prikaz A	+/-	Prikaz B
1	2	3	4 (2+/-3)	5	6 (2+/-5)
1. Poslovni prihodi	61.000		62.200		58.900
Prihodi od prodaje	58.000	1.200	59.200	(500)	57.500
1.2. Prihodi povezanih društava	1.700		1.700	(900)	800
1.3. Ostali prihodi	1.300		1.300	(700)	600
2. Poslovni rashodi	58.500		56.450		
2.1. Materijalni troškovi	43.000	(300)	42.700		43.000
2.2. Troškovi usluga	5.000	(650)	4.350	500	5.500
2.3. Troškovi osoblja	6.000		6.000		6.000
2.4. Amortizacija	1.100		1.100	300	1.400
2.5. Rezerviranja	1.900	(700)	1.200		1.900
2.6. Ostali troškovi	1.500	(400)	1.100		1.500
3. Financijski prihodi	900		900		900
4. Financijski rashodi	700		700		700
5. UKUPNI PRIHODI	61.900	1.200	63.100	(2.100)	59.800
6. UKUPNI RASHODI	59.200	(2.050)	57.150	800	60.000
7. Dobit (gubitak) prije poreza	2.700		5.950		(200)
8. Porez na dobit	486		1.071		0
9. Dobit (gubitak) razdoblja	2.214		4.879		(200)

Izvor: vlastiti rad autora

U tablici 1. stupac 2., prikaz je računa dobiti i gubitka prema kojem je financijski rezultat pozitivan, a obračunati porez na dobit iznosi 486.000,00 kuna. Provedenom revizijom otkrivene su računovodstvene manipulacije kojima je menadžment smanjivanjem prihoda i povećavanjem rashoda, težio ka lošijem od stvarnog rezultata poslovanja, radi nižeg poreza na dobit. U stupcu 3. tablice 1. prikazana je korekcija iznosa proizašlih iz računovodstvenih manipulacija, a ispravljeni račun dobiti i gubitka prikazan je u koloni 4. prezentirane tablice 1. Stvarni financijski rezultat znatno je veći, a obračunati porez na dobit iznosi 1.071.000,00 kuna, što je za 120% više od prikazanog poreza na dobit.

Suprotno prethodnom primjeru, u istoj smo tablici prikazali i slučaj prema kojem poduzetnik želi prikazati bolji financijski rezultat od stvarnog, pa računovodstvenim manipulacijama povećava prihode koje nije imao i smanjuje rashode koje je imao u obračunskom razdoblju. Provedenim revizijom, računovodstvene manipulacije su otkrivene i eliminirane u stupcu 5., a stvarni financijski rezultat prikazan je u stupcu 6. tablice 1., prema kojem je vidljivo da je menadžment računovodstvenim manipulacijama zapravo želio prikriti negativan financijski rezultat, jer se u obračunskom razdoblju u stvarnosti poslovalo s gubitkom.

3.7. Prikaz manipulacija u bilanci

Tablica 2. Usporedni prikaz bilance s varijantom nakon revizije

000 kn

POZICIJE	Stanje bilance	Korekcije +/-	Revidirano stanje
1	2	3	4
1. Dugotrajna imovina	13.500		12.300
1.1. Nematerijalna	1.500	(300)	1.200
1.2. Materijalna	11.500	(900)	10.600
1.3. Financijska	500		500
1.4. Potraživanja	0		0
2. Kratkotrajna imovina	27.700		27.700
2.1. Zalihe	12.000		12.000
2.2. Potraživanja	15.000		15.000
2.3. Financijska	500		500
2.4. Novac	200		200
UKUPNO AKTIVA	41.200		40.000
3. Kapital i rezerve	4.300		3.100
3.1. Temeljni kapital	500		500
3.2. Zadržana dobit	1.500		1.500
3.3. Dobit poslovne godine	300		300
3.4. Rezerve	1.000	(300)	700
3.5. Revalorizacija	1.000	(900)	100
4. Dugoročne obveze	11.500		9.000
4.1. Banke	8.000	(1.000)	7.000
4.2. Pozajmice vlasnika	1.000		1.000
4.3. Dobavljači	2.000	(1.500)	500
4.4. Ostalo	500		500
5. Kratkoročne obveze	25.400		27.900
5.1. Banke	3.000	1.000	4.000
5.2. Dobavljači	20.500	1.500	22.000
5.3. Zaposlenici	500		500
5.4. Porezi i doprinosi	1.400		1.400
UKUPNO PASIVA	41.200		40.000

Izvor: vlastiti rad autora

Prema prikazanoj bilanci u stupcu 3. tablice 2., stanje imovine, kapitala i obveza zadovoljava neke osnovne parametre kao što su minimalna likvidnost i solventnost te pokriće trajne imovine trajnim izvorima sredstava i minimalni radni kapital. Međutim, provedenom revizijom otkrivene su računovodstvene manipulacije prema kojima su neprimjere-

nom kapitalizacijom troškova te revalorizacijama iznad fer vrijednosti dugotrajne imovine povećana bilančna aktiva, a istovremeno računovodstvenim manipulacijama na strani pasive poboljšavana je struktura bilančne pasive prijenosom kratkoročnih na dugoročne obveze, mimo računovodstvenih standarda. Eliminacijom iznosa proizašlih iz računovodstvenih manipulacija prikazanim u stupcu 3. tablice 2. smanjena je bilančna aktiva i bilančna pasiva, a mijenja se i struktura aktive i pasive. U konačnom proizlazi da je stvarna bilančna situacija prikazana u stupcu 6. tablice 2., lošija od primarno prikazane, budući trajna imovina nije pokrivena dugoročnim financijskim izvorima, jer je radni kapital negativan i nema slobodne kratkotrajne imovine, a stvarna likvidnost i financijska stabilnost lošije su od prikazane u bilanci poduzetnika.

4. REVIZIJA I OSIGURANJE KVALITETE FINACIJSKIH IZVJEŠTAJA

Ponovit ćemo da je cilj eksterne revizije financijskih izvještaja provjera daju li ti izvještaji, a prvenstveno bilanca i račun dobiti i gubitka, realan i fer prikaz stanja i rezultata poslovanja poduzetnika u promatranom obračunskom razdoblju, sukladno primjenjivom okviru evidencije i prikaza financijskih podataka. Da bi angažirani eksterni revizor kvalitetno obavio tu zadaću nužno je da se dosljedno pridržava svih pravila i principa uređenih Međunarodnim revizijskim standardima. U tom kontekstu jedna od njegovih osnovnih zadaća jest otkrivanja pogrešaka i/ili manipulacija, rezultat kojih su značajne pogreške u financijskim izvještajima poduzetnika. Pri tome je od posebnog značaja otkrivanje manipulacije u financijskim izvještajima, jer su one uvijek s namjerom i ciljem koji je suprotan ciljevima korisnika financijskih izvještaja.

Spoznaje eksternih revizora o osnovnim obilježjima računovodstvenih manipulacija u financijskim izvještajima osobito su značajne i radi poticanja i razvijanja preventivne zaštite od računovodstvenih manipulacija. Međutim, naša je zadaća u ovom radu primarno ukazati čime i na koji način eksterna revizija osigurava kvalitetu financijskih izvještaja. To su prema Međunarodnim revizijskim standardima slijedeći postupci:

1. tijekom ugovaranja revizije provjerama ispitati i osigurati neovisnost revizorske kuće i angažiranih revizora, provjera raspoloživih kapaciteta i kompetencija za konkretnu reviziju,
2. prije početka obavljanja revizije provesti detaljno prikupljanje informacija o klijentu i njegovu poslovanju u ranijem razdoblju, te primjerenim upitnicima i analizama procijeniti značajnost i revizijske rizike. Menedžmentu i drugom odgovornom osoblju potrebno je postavljati pitanja: (a) o spoznajama o prijevarama i mogućim prijevarama, (b) kakve spoznaje imaju o rizicima prijevara i manipulacijama, (c) kako funkcionira sustav internih kontrola i program rane preventivne detekcije prijevara ili manipulacija, (d) kako funkcionira komunikacija menadžmenta s zaposlenicima, kao i komunikacije između zaposlenika i sl.,
3. tijekom faza planiranja potrebno je što više raspravljati o vrstama i obujmu promjena, kao i o materijalnim pogreškama koje mogu izazvati prijere i pogrešna prikazivanja,
4. tijekom prethodnih postupaka u reviziji upoznati se s upravljačko organizacijskim kontrolama, provjeri postojanja i funkcioniranja sustava internih kontrola, uvid u periodične obračune tekuće godine klijenta i prisustvovanje inventuri kao ključnom procesu provjere stvarnog stanja,

5. u preliminarnim postupcima u reviziji potrebno je analizirati završna knjiženja poslovnih događaja, provjeriti neuobičajene događaje, provesti neovisna usuglašavanja potraživanja, obveza, kao i sudskih sporova, ali i detektiranje mogućih događaja koji će se naknadne reflektirati na revidirana financijska izvješća,
6. u završnoj reviziji sustavnim revizijskim postupcima revidirati pozicije bilance i računa dobiti i gubitka i drugih financijskih izvještaja ako su predmetom revizije, s profesionalnom revizijskom skepsom. Posebnu je pozornost potrebno usmjeravati na priznavanje prihoda i rashoda te procjene značaja rizika vjerojatnosti iskrivljavanja činjenica radi prisvajanja imovine manipuliranju izvještajima,
7. u svim fazama revizije koristiti standardne alate i radne papire kao dokumentacijske osnove za formiranje mišljenja revizora.

5. ZAKLJUČAK

Kvaliteta i pouzdanost financijskih izvještaja osigurava se revizijom. Revizija financijskih izvještaja od neovisnih stručnjaka nužnost je u uvjetima tržišnog gospodarstva, kako za vlasnike kapitala poslovnog subjekta, tako i za njihove poslovne partnere, državne institucije, banke i dr. Revizijom se moraju detektirati i otkloniti značajne pogreške i/ili prijevare zbog kojih ta financijska izvješća nemaju potrebnu kvalitetu i pouzdanost te ne daju realan i fer prikaz stanja i rezultata poslovanja poduzetnika, nužne za donošenje odluka korisnika tih financijskih izvještaja. Odgovornost eksterne revizije jest da uz pridržavanje visokih etičkih standarda i primjenu standardnih revizijskih procedura osigura kvalitetu financijskih izvještaja i povjerenje javnosti u te izvještaje.

Na prikazanom primjeru financijskih izvještaja odabranog poduzeća koja su sastavljena pod utjecajem manipulacija vidljivo je kako se pri procesuiranju poslovnih transakcija i sastavljanju financijskih izvještaja mogu dobiti rezultati koji prikazani u financijskim izvještajima ne prikazuju stvarno stanje i rezultate poslovanja poduzetnika.

Primjenom odgovarajućih revizijskih postupaka, prvenstveno provjerom postojanja, a potom i provjerom ispravnosti procesuiranja poslovnih događaja, identificirane su manipulacije koje su potom analitičkim metodama i komparacijama s relevantnim zakonskim okvirima i računovodstvenim standardima pravilno statusno definirane i financijski vrednovane. Za utvrđena odstupanja proizašla iz manipulacija ispravljena su financijska izvješća i usklađena sa stvarnim financijskim stanjem i rezultatima poslovanja poduzetnika u obračunskom razdoblju. Ispravljena financijska izvješća, zajedno s prikazom prepravljenih iznosa proizašlih iz manipulacija, transparentno su prikana u prezentiranim tablicama Računa dobiti i gubitka odnosno Bilance poduzetnika transparentno su prikazana. Time je osigurana usklađenost financijskih izvještaja sa stvarnim financijskim stanjem te njihova kvaliteta kroz pouzdanost i vjerodostojnost informacija sadržanih u njima.

THE IMPORTANCE OF AUDIT AS A QUALITY INDICATOR OF THE FINANCIAL STATEMENTS

Željko Tintor, MSc, Retra d.o.o. for Audit and Business Consulting in Zagreb
Lastovska 6, Zagreb, Croatia
Telephone: +385 91 6159 292, e-mail: retra@zg.htnet.hr

ABSTRACT

The rapid market development and globalization require entrepreneurs to make timely and correct business decisions. The risk of such decisions does not allow them to make decisions based only on intuition but requires reliable and trustworthy information. In this context, the role of business accounting is of particular importance. By using modern technological developments, it gathers information about business events, classifies and processes them in accordance with regulations and accounting standards, and transforms them into its information that will enable business decision making. The types, form and content of such information are different, but a particularly significant place and role belong to the financial statements as holders of accounting information. Good business decisions can only be made after obtaining such information and analyzing the balance sheet and results of operations contained in the financial statements. For the information contained in the financial statements to be usable, they must be of high quality and reliable, which means that they must be relevant, verifiable, objective and realistic. The quality of the financial statements implies that the processing of business events and the preparation of financial statements is based on the consistent application of legal regulations and the adopted accounting standards and methods of preparing them. The reliability of the financial statements implies that in the financial statements there are no situations or business results that do not correspond to the actual situations and business results, as measured by the applicable legal frameworks and accounting standards, and without unfounded statements of situations and business results. The quality and reliability of the financial statements are ensured by an audit. Audit of financial statements by independent experts is a necessity in a market economy, both for the owners of the capital of a business entity and for their business partners, state institutions, banks, etc. By using the financial statements of the selected company, this paper gives an overview of the most common deviations in relation to the actual situations and business results, which make these financial statements lack the necessary quality and reliability. By applying appropriate audit procedures and methods, such discrepancies have been detected and adjusted to the actual situation, and comparisons of the financial statements before and after the audit have shown changes that ensure the quality and reliability of the financial statements, for business decision-makers and other users of those reports.

Keywords: *quality of financial statements; audit of financial statements; audit procedures and methods; reliability of financial statements*

LITERATURA

1. Brekalo, F. (2007). *Revizija financijskih izvještaja*. Zagreb: Zgombić & Partneri d.o.o.
2. Grupa autora (ur. Žager, L.) (2012). *Revizija, načela standardi i postupci*. Zagreb: HZRF.
3. Gulin, D. i Perčević, H. (2013). *Financijsko računovodstvo*. Zagreb: HZRF.
4. Međunarodni računovodstveni standardi (MRS) Narodne novine RH (br. 136/09, 8/09, 18/10).
5. Međunarodni standardi financijskog izvještavanja (MSFI) (2014). Preuzeto s www.eurolex.europa.eu
6. Međunarodni revizijski standardi (MrevS). Narodne novine RH (49/10) s izmjenama i dopunama, vidi arhivu Hrvatske revizorske komore.
7. Priručnik s Kodeksom etike za profesionalne računovođe. NN RH (3/19), vidi arhivu HRK-a.
8. William F. i Messier Jr. (2000). *Revizija*. Zagreb: Faber & Zgombić Plus.
9. Zakon o računovodstvu. Narodne novine RH (78/15.,134/15.,120/16. i 116/18).
10. Zakon o reviziji. Narodne novine RH (127/17).